

voljeni zastopniki zastopani, katerih pa večino voli ljudstvo na podlagi splošne, enake, direktne in tajne volitve. Enako sestavljene deželne, okrajne in krajne šolske svete kot oblasti nižje stopnje. 8.) Določitev števila šolarjev za eden razred 30. 9.) Odpravo enorazrednic. 10.) Temeljito učiteljsko izobrazbo.

b) Da država dobi potrebni, najnižje izobraženi naraščaj:

11.) Najmanj osemletni obvezni obisk, kjer bi se poučevalo v najpotrebnejših posvetnih predmetih — in sicer le v teh, inkluzivno v moralistiki in pravožnanstvu.

c) Da se šoli in učiteljstvu zagotovi vsestranska prostost:

12.) Enaka in primerna plača od države, kjer imajo pa pravico občine in dežele za povzdigo svojih šol prispevati še posebe svoje prispevke. 13.) Disciplinarno postopanje proti učiteljstvu na podlagi zakona, ki odgovarja modernemu zakonodajstvu. 14.) Volitev nadzornikov in šolskih voditeljev po učiteljih. 15.) Prvo nastavljenje učiteljstva po vrsti došlih prošelj in nadaljnje povišanje plač po starosti. 16.) Javna kvalifikacija. 17.) Popolno prostost v metodi.

V podrobno razmotrivanje posameznih točk se pač ne bomo spuščali, ker so vse točke „kristalnočiste“, le umevati jih je treba. Vemo že naprej, da nas bodo radi tega napadali od znanih strani, a odgovorili in razjasnili jim bomo takrat svoje mnenje o posameznih točkah tega programa.

„Mladim“ se očita, da nastopajo v svojih glasilih „Der Radikale“ in „Freie Lehrerstimmen“ preradikalno — časopisa „Steier. Schul- und Lehrer-Zeitung“ ne smatramo glasilom „pravih mladih“ — in brezobzirno proti raznim stanovom, posebno proti duhovščini — torej proti veri(?). — Teh misli je bil tudi državni poslanec pater vitez pl. Treuinsfeld, ko je stavil v državnem zboru znano interpelacijo o ostri pisavi „Freie Lehrerstimmen“. Ta mož se je opekel. — Kdor to trdi, on ne ve ločiti duhovščine in vere. Pač bičajo „mladi“ v svojih glavnih glasilih vsako polovičarstvo in razkrivajo brezobzirno one gnusne orgije, ki jih uganjajo nekateri dušni pastirji pod plaščem svete vere. Kdor ne vidi v sebi božje podobe, ki hrepeni edino le po vzoru popolnosti, temveč se valja v najgnusnejšem blatu, s takim le na sramotilni kamen, zakaj vsa sreča človeška pač obstaja — po našem mnenju — v tem, da skuša človek doseči ono popolnost, katero mu predpisuje človeški in božji zakon.

Slovenskemu učiteljstvu priporočamo, naj natančno in temeljito proučava program „mladih“, in upamo, da nas ravno ona radikalnost „mladih“ v teku časa združi, a ne samo nas, temveč da nas združi tudi z onimi, od katerih nas loči velikanski prepad. A ta prepad je le navidezen.

Kranjski mladi.

Zastarele uredbe.

Kdor opazuje vsestransko organizovanje učiteljstva v vsem omikanem svetu, se ne more načuditi, da stavijo združeni učitelji povsod iste zahteve. Te zahteve so formulovane po bistvu naroda, po stališču, katero zavzema dotični narod glede na omiko in napredek. A vendar so te zahteve zopet med seboj v toliko enake, da smemo svojo trditev popolnoma vzdržavati, ki smo jo izrekli v

prvem stavku. Te zahteve so pred vsem: večje občanske, družbene pravice, večja prostost, večja naobrazba, primernejše stališče v gmotnem in uglednem oziru.

Organizacija učiteljstva je tako silna, da ne moremo imenovati stremljenja po navedenih smotrih slučajni pojav, ki mine brez učinka. Trdnost učiteljske organizacije, dejstvo, da je skoro vsak član prepričan o upravičenih zahtevah mase, nam je dovolj porok, da to ni samo slučajni pojav, ampak da je učiteljstvo tudi trdno pripravljeno, vztrajati pri svojih zahtevah tako dolgo, dokler se ne dosežejo toli vroče zaželeni smotri. — In s kakšno pravico sme učiteljstvo staviti te zahteve? Kdo je vлил učiteljstvu željo po reformah? — Lahek mi je odgovor: Duh časa je narekoval učiteljstvu program. Duh časa sili vse stanove, se prilagoditi novim tokom, ki povzročajo današnje žitje-bitje. Vse delovanje učiteljstva naravno meri na to, naš stan prilagoditi duhu časa. In učiteljstvo ne bo prej nehalo, dokler se to prilagodenje ne izvrši, dokler se ne izvrše v našem stanu tiste reforme, katere povzdignejo učiteljstvo na ono mesto, kamor ga duh časa zahteva.

V našem stanu je toliko zastarelih uredb. Zastarel je način naobrazbe, zastarela je organizacija šol, zastarele so pa tudi nekatere korporacije, ki danes govore odločilno besedo za usodo marsikaterega učitelja. Zastarel je do skrajnosti način, kako pride učitelj do službe.

Drugi stanovi, uradniki vseh vrst in vseh dežel se nimajo klanjati članom drugih stanov, da prejmejo kakšno službo. Da vzamemo prav drastičen slučaj: črevljarski učenec ne bo prosil, da ga kupec napravi pomagáčem. Duhovnik ne pada pred nobenim nadutim županom na tla, da bi mu ta pripomogel do fare z lepimi dohodki. Uradnik ne potuje od Poncija do Pilata, da postane višji po činu. — Samo policaji, občinski slugi i. t. d., organisti in — v krasni družbi se moram imenovati! — učitelji so prisiljeni, da se predado na milost in nemilost udom drugih stanov. Učitelji morajo spoznavati nad seboj takšne sodnike, ki niti pojma nimajo o učiteljskem delu, ki to delo nikdar ne morejo soditi, v katero si ne morejo nikdar spraviti dovolj ugleda. Učitelji so tako srečni, da odločujejo o daljnji usodi njih rodbin neomikanci in neznalci razmer.

Učiteljevo delo more ocenjevati samo učitelj. Ako bi hoteli biti skrajno radikalni, bi morali tudi srednješolskim učiteljem, ki prihajajo po popolnoma drugem poti na popolnoma drugo delo, odrekati pravico, učiteljevo delo ocenjevati. Samo učitelj ume učitelja, samo učitelj more soditi veljavo svojega tovariša. Samo v njem počivajo tiste mere, s katerimi se priznava nemu učitelju prednost pred drugim. — Pričakovati bi torej bilo, da naobraženo 19. stoletje ne bi minilo, da se ne podreja učitelj sodbi učitelja in se ne ukine sodba — neznancev. — Pa kakor vse kaže, imamo še mnogo časa do takšne pravične reforme.

Da je takšna reforma skrajno potrebna, bi skoraj ne bilo treba dalje dokazovati. A vzemimo si toliko časa in pogledjmo še enkrat način, kako pride učitelj do službe.

O usodi učitelja določujejo tri korporacije: za provizorično nameščenje odločujejo krajni in okrajni šolski svet, pri definitivnem namenščenju izpregovori zadnjo besedo po predlogu okr. šol. sveta deželni šolski svet.

Krajni šolski svet sestoji iz preprostih kmetov, ki so različni po različnih krajih. Vsak kmet je visokega spoštovanja vreden, ako le ni sirovež. Kakšne osebe pa

sedijo časih v krajnih šolskih svetih (navadno pod komando vaškega krčmarja, ker se vsi občinski posli in visoka politika opravljajo v gostilnici) o tem ne izgubim besede. Vsak učitelj ima tu dovolj izkustva. Da se mora učitelj navadno klanjati naredbam predsednika-rovtarja, to navedem samo mimogrede.

Okrajni šolski svet sestoji časih iz prav interesantnih članov. Tudi o tem molčim, samo omeniti hočem, da so ti okrajni šolski sveti glede narodnosti navadno v rokah, o katerih je pričakovati, da bodo narodnega učitelja vselej z rokavicami prijemale in na prvo mesto v okraju posadile.

To sta torej ti korporaciji, ki določujeta, kdo dobi razpisano mesto. Samovolja je tu prosta in neobuzdana. Učitelj je popolnoma predan volji označenih mož. — Ta moč rodi nadutost, rodi preziranje učiteljstva, rodi neosnovan ponos. Ljudje, ki časih niso vredni, da mu otró prah z obuvala, takšni ljudje potem učitelja smejo smatrati p o d l o ž n i m. O, 19. vek, kako bi te naj sodili!

Pa ta mizerija gre še dalje in kaže vso svojo goloto na drugi plati. — Moj Bog, vsak učitelj pride rad do dobre službe. Skoro mu torej ne moremo šteti v zlo, ako se oče precejšnje rodbine potruji, pridobiti enega ali drugega mogočnega okrajnega šolskega sveta zase na škodo — vsemu stanu. Plazenje pri okrajnih šolskih nadzornikih itd. O tem berite v „Kljuki“ lanskega „Popotnika“. — In vidite, to prosjačenje demoralizuje naš stan, ga spravlja ob ugled, ob veljavo, poniža radi premalega značaja nekaterih vse učiteljstvo. In greben raste udom okr. šolskega sveta v oblake. — Koliko pa koristi poklekavanje? — No, dovolj o tem!

Ne pasimo še dalje oči na teh žalostnih posledicah, kakor nekolegijalnosti, krivici pri nameščenju učitelja itd., ampak pogledjmo še drugo stran, ki dovolj označuje pravico okrajnega šolskega sveta, govoriti odločno besedo pri podeljenju službe: Vsak prošnik se po nadzorniku — tajno za učitelja, javno za krčmarje — klasifikuje. Obiskurni udje slišijo tu vse zasebnosti učitelja in — kar je najbolj žalostno — trosijo te zasebnosti v javnost. Kako bi naj siromak-učitelj prišel pri takem postopanju do ugleda, brez katerega je njegovo delovanje povsem nemogoče?

Res, skrajni čas bi bil, da se zastarela uredba, da določujejo o nameščenju učiteljevem, neučiteljske, neomikane osebe, ukine. Čas bi bil, da se nudi učitelju možnost, s primerno nado na boljše stanje in vmeščenje na boljši kraj, delati brezskrbno in z vso silo v svojem razredu. — Nikjer, v nobenem stanu se ne uvažuje tako malo sposobnost kakor v učiteljskem stanu. To mora demoralizovati! Lajik ne ve, kaj učitelj velja, kakor ne ve učitelj, koliko velja sodnik.

Učiteljstvo bi pa naj ne nehalo stremiti do tega, da dožene odstranitev teh škandaloznih razmer, brezprimernih razmer, kakršne vladajo pri nameščenju in kompetenci učiteljev. Na značajnost učiteljev pa moramo ob tej priliki vsekako apelovati: Ne ponižajte se samovoljno, ne lazite, ne plazite se pred velikimi mogočnimi, ki nam določajo usodo. Vsak učitelj imej toliko ponosa in značaja, da prepusti slepi usodi rajši svojo bodočnost, nego se poniža v prah, on, kateremu gre med ljudmi sijajno mesto v etičkem oziru, pred praznim, nadutim, sirovim nenaobražencem. — Kjer je okrajni šolski svet sestavljen iz poštenjakov, tam se pravica uvažuje, tam pa ni treba poniževanja in klečeplazenja, tam prejme vsak to, kar mu sodi po sposobnostii n delovanju.

K. Svoboda.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Nasvetovalo se je, da bi se krajni šolski svet odpravil. S tem nasvetom se le pogojno strinjamo, namreč, ako bi pravice, katere ima krajni šolski svet in katere itak niso velike, prešle na domačo učiteljsko konferencijo, v kateri naj bi imel sedež in glas zastopnik občine, kakor ga ima sedaj krajni šolski nadzornik. Ako ne bi bilo krajnih šolskih svetov, bi imelo učiteljstvo v svojem šolskem organizmu eno inštanco manj, kar se s pravnega stališča ne more odobravati. Ako je učitelj „faktotum“ krajnega šolskega sveta ali ne, mu je treba natanko poznati delokrog, pravice in dolžnosti krajnega šolskega sveta. Naj navedemo te zakonske določbe po kranjskem zakonu (z dne 20. svečna 1870), ki govori o šolskem nadzorstvu, kolikor so še v veljavi:

Oskrbovati krajni šolski fond, kakor tudi šolsko ustanovno premoženje, ako ne obstoje zastran tega druge določbe po ustanovi.

Skrb imeti za šolsko poslopje, šolsko zemljišče in šolsko orodje in zapisovati potrebni inventar.

Oskrbovati šolske bukve in druge pripomočke za uboge učence in skrb imeti, da se šolsko orodje, potrebni učilni pomočki (učila) in druge učilne potrebščine pripravijo in v stanu vzdrže.

Narejati letne proračune za šolske potrebščine in jih predložiti v dveh iztisih okrajnemu šolskemu svetu v pregled in potrjenje; temu se mora tudi letni račun oddati.

Hraniti, kar ima šola denarnih pisem, dokaznih pisem, fasionov itd.

Narejati letni šolski popis, pospeševati, kar je mogoče obiskovanje šol in staviti do okrajnega šolskega sveta nasvete zastran kazni zoper zanemarjenje obiskovanja šol.

Odločevati čas učenja, držec se zaukazanega števila ur.

Čuti nad zaukazanim podučevanjem.

Gledati na življenje učiteljev, na disciplino v šolah kakor tudi na obnašanje učencev zunaj šole.

Podpirati, kar je mogoče, učitelje v njih uradnem delovanju.

Poravnati, kar se da, prepire učiteljev med sabo, z občine ali s posameznimi občinskimi udi (nakoliko izvirajo ti prepiri iz šolskih zadev).

Dajati pojasnila in presoje občinskim zastopom in predpostavljenim gosposkam; krajni šolski svet ima tudi pravico, na iste vsakokrat staviti predloge; izključiti učence iz šole (na predlog učiteljske konferencije).

Zastopnik šole v krajnem šolskem svetu je nje vodja (učitelj, in če je na isti šoli več učiteljev postavljenih, ravnatelj ali prvi učitelj).

Ako je krajnemu svetu podvrženih več šol, stopi v krajni šolski svet vodja tiste šole, katera ima med temi prvo vrsto;* če bi pa šole bile enake vrste, v službi najstarejši vodja teh šol. Vendar se udeležujejo obravnav krajnega šolskega sveta s posvetovalnim glasom tudi

* Glede Opave se je pri upravnem sodišču odločilo, da je 8-razredna dekliska šola višje vrste nego 7-razredna deška učilnica.